

การเลี้ยงปลาในกระชัง

ทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ ที่มีทรัพยากรมากมายหลากหลายชนิด ทั้งนี้ เพราะทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีความอุดมสมบูรณ์ การทำการประมงเป็นไปในลักษณะยังชีพ เมื่อประชากรรอบ ๆ ทะเลสาบเพิ่มมากขึ้น ปริมาณการทำการประมงได้เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ รูปแบบการทำการประมงได้เปลี่ยนเป็นการประมงเพื่อการค้ามากขึ้น ทั้งนี้เพื่อตอบสนองต่อความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้นของประชากร ผลจากการทำการประมงมากเกินไปทำให้ผลผลิตจากธรรมชาติในทะเลสาบลดน้อยถอยลงโดยลำดับ ส่วนที่เหลือก็อยู่ในสภาพเสื่อมโทรม ไม่สามารถที่จะทำการประมงในทะเลสาบสงขลาได้อย่างเพียงพอ

การเลี้ยงปลาในกระชังเป็นวิธีการหนึ่ง ที่จะชดเชยหรือทดแทนในส่วนของการประมงสัตว์น้ำที่ไม่เพียงพอต่อการบริโภคและมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มความสามารถในการผลิตทั้งในด้านชนิดและปริมาณเนื่องจากทะเลสาบสงขลาเป็นแหล่งน้ำที่มีความเหมาะสมในการเลี้ยงปลาในกระชัง โดยมีแหล่งน้ำจืดและน้ำกร่อย ที่สามารถใช้เลี้ยงปลาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทะเลสาบสงขลาเริ่มมีการเลี้ยงปลาในกระชังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 กระชังประกอบด้วยเนื้ออวนไनोंลอน ซึ่งได้มีการปรับปรุงและพัฒนาเป็นกระชังอวนเพื่อให้คงทนและเหมาะสมกับชนิดของปลาที่เลี้ยงยิ่งขึ้น จึงมีจำนวนผู้เลี้ยงปลาในกระชังเพิ่มมากขึ้นทุกปี ชนิดของปลาที่เลี้ยงในระยะแรก ได้แก่ ปลากะพงขาว และปลากะรัง สำหรับปลากะพงขาว ในระยะเริ่มแรกที่มีการเลี้ยง ผู้เลี้ยงอาศัยพันธุ์ปลาที่รวบรวมได้จาก แหล่งธรรมชาติซึ่งพบชุกชุมบริเวณ ป่าแสม โกงกาง และบริเวณปากทะเลสาบลูกปลาที่รวบรวมได้มีขนาดประมาณ 10 - 15 ซม. ต่อมาในปี พ.ศ. 2516 สถานีประมงน้ำกร่อย จ.สงขลา จากกรมประมง (หรือสถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง จ.สงขลา ในปัจจุบัน) ประสบความสำเร็จในการเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวเป็นครั้งแรกโดยใช้พ่อแม่พันธุ์ที่จับได้จากธรรมชาติ ได้ทำการสาธิตการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังอวน ทำให้อาชีพการเลี้ยงปลาในกระชังเริ่มเป็นรูปเป็นร่างที่ชัดเจน และในปีพ.ศ. 2518 กรมประมงประสบความสำเร็จในการนำพ่อแม่พันธุ์ที่เลี้ยงไว้ให้ผสมพันธุ์กันเองและวางไข่ในบ่อที่เตรียมไว้ จากผลสำเร็จดังกล่าว ทำให้สามารถผลิตลูกปลากะพงขาวได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว สามารถแจกจ่ายให้กับผู้เลี้ยงได้เพียงพอ ในส่วนของการเลี้ยงปลากะรังหรือปลากะเที๋ยมีการรวบรวมพันธุ์โดยใช้กิ่งไม้จำพวกกิ่งไม้สน ยานลิพา ใบปรัง มาผูกรวมกันเป็นมัดเรียกว่า "พม" แล้วนำไปวางไว้ในแหล่งน้ำ ตามจุดต่าง ๆ โดยผูกติดกับหลักไม้ ลูกปลานี้มีขนาดเล็กความยาวประมาณ 2 - 3 ซม. จะมาเกาะอาศัยอยู่ในพมดังกล่าว การจับสามารถใช้สวิงตักพร้อมยกพมสลัดเบา ๆ ก็จะได้พันธุ์ปลากะรังเพื่อนำมาปล่อยในกระชังหรือนำไปจำหน่ายต่อราคาซื้อขายกันขนาด 2 - 3 ซม. ประมาณตัวละ 1 - 2 บาท

จากการสำรวจปี 2542 พบว่าบริเวณที่มีการเลี้ยงปลาในกระชังอย่างหนาแน่น ได้แก่ บริเวณรอบ ๆ เกาะยอ (ยกเว้นด้านทิศตะวันออก) และบริเวณบ้านหัวเขา อ.สิงหนคร ซึ่งนิยมเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นส่วนมาก สำหรับบริเวณคลองปากรอ คลองหลวง และคลองชะแล เป็นบริเวณที่มีการเลี้ยงหนาแน่นเช่นกัน ปลาที่เลี้ยงจะมีปลากะพงขาวและปลานิลแดง ส่วนบริเวณใกล้เคียง เช่น หาดแก้ว จะพบว่ามีกระชังเลี้ยงปลากะพงขาวและปลากะเที๋ยเท่านั้น เมื่อจำแนกตามแหล่งเลี้ยงพบว่ากระชังเลี้ยงปลาในกระชังเฉพาะในทะเลสาบสงขลา มีจำนวนกระชังที่เลี้ยงปลาทั้งสิ้นประมาณ 4,400 กระชัง

การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง

ปลากะพงขาว *Lates calcarifer* เป็นปลาที่เลี้ยงง่ายโตไวสามารถเลี้ยงได้ทั้งน้ำเค็ม น้ำกร่อยและน้ำจืด พันธุ์ปลาสามารถหาได้จากโรงเพาะฟักทั้งของภาคเอกชน และหน่วยงานของรัฐบาลขนาดของปลาที่ปล่อยมีขนาดตั้งแต่ 5 - 8 นิ้ว โดยทั่วไปกระชังที่ใช้เลี้ยงปลากะพงขาวมีขนาด 5 x 5 x 2.5 ม.

หรือ 4 x 6 x 2.5 ม. เป็นกระชังอวนขนาดของตาอวนประมาณ 2.0 - 4.5 ซม. เนื้ออวนเบอร์ 15 อัตราการปล่อยประมาณ 300 - 450 ต่อกระชัง (ขึ้นอยู่กับระดับความลึกที่ปักกระชังด้วย) อาหารที่ใช้เลี้ยงเป็นพวกปลาเบ็ดเตล็ดสดส่วนใหญ่เป็นปลาข้างเหลือง และปลาหลังเขียวโดยสับเป็นชิ้น ๆ พอเหมาะกับปลาขนาดที่เลี้ยง โดยให้กินทีละน้อย ๆ อย่างทั่วถึงจนสังเกตได้ว่าปลากินอิ่มจึงหยุดให้อาหาร ปลาขนาดเล็กรับอาหารวันละ 2 ครั้ง เช้าและเย็น ส่วนปลาใหญ่ให้อาหารวันละ หรือ วันเว้นวัน ใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 18 - 24 เดือน จะได้ปลาขนาด 2.5 - 3 กก. สามารถจับจำหน่ายได้ กก.ละประมาณ 95 - 100 บาทโดยจะมีพ่อค้าคนกลางมารับซื้อถึงที่

การเลี้ยงปลากะรังในกระชัง

ปลากะรัง *Epinephelus malabaricus* หรือที่เรียกกันทั่วไปตามภาษาชาวบ้านว่า "ปลากะเที๋ย" เป็นปลาที่ตื่นตกใจง่าย และมีความรู้สึกไวต่อการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม คือ ตกใจแล้วจะอยู่ในสภาวะเครียด หยุดกินอาหาร ดังนั้นผู้เลี้ยงจึงต้องเลือกสถานที่ที่เหมาะสมที่จะตั้งกระชังสำหรับปลากะรังต้องมีลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตและการดำเนินการเลี้ยง

กระชังที่ใช้เลี้ยงเป็นแบบแขวน หรือแบบลอยน้ำ เพื่อจะได้เคลื่อนที่ขึ้นลงตามระดับของน้ำทะเลเนื้ออวนใช้อวนประเภทไनोंลอน หรือโพลีเอทิลีน ขนาดเบอร์ 12 อาจจะเป็นอวนแบบมีปมหรือไม่มีปมก็ได้อวนทั้งสองแบบมีข้อดีแตกต่างกัน คือ อวนที่มีปมจะทนทานและซ่อมแซมง่ายส่วนอวนไม่มีปมตัดเย็บและสร้างกระชังได้ง่ายขนาดตาอวน 2 - 3 เซนติเมตร กระชังที่นิยมใช้มีขนาด 3x3x2.5 ลบ.ม. และ 5x5x3 ลบ.ม. กระชังที่ใช้เลี้ยงปลากะรังไม่จำเป็นต้องใช้กระชังที่กว้างใหญ่มากเกินไปเพราะนิสัยของปลาพวกนี้ชอบนอนและรวมกันเป็นกลุ่มไม่ชอบว่ายน้ำมาเหมือนปลาชนิดอื่น

พันธุ์ปลาที่ปล่อยอาจจะส่งจากสถานีเพาะเลี้ยงของกรมประมง หรือจากฟาร์มเอกชนก็ได้ ขนาดลูกปลาถ้าเป็นขนาดเล็ก 1 - 2 เซนติเมตร ก็ควรนำมาอนุบาลในกระชังก่อนโดยทั่วไปใช้ขนาดกระชัง 1x2x1 ซม. เมื่อปลาโตขนาด 3 - 4 นิ้วก็นำไปปล่อยเลี้ยงในกระชังใหญ่ที่เตรียมไว้และควรคัดขนาดให้มีความยาวใกล้เคียงกัน

อาหารที่ใช้เลี้ยงปลาใหญ่ ได้แก่ ปลาเป็ด หรือปลาหลังเขียวโดยสับเป็นชิ้น เล็ก ๆ ให้ขนาดพอดีกับปลา อาหารที่ให้จะต้องสด อาหารที่สดจะมีคุณภาพดีช่วยให้อัตราการแลกเปลี่ยนเป็นเนื้อสูง ระยะเวลาในการเลี้ยง 8 - 12 เดือน จะได้ปลาขนาดน้ำหนักตัวประมาณ 7 ชีด - 1.2 กก. ซึ่งเป็นปลาที่ตลาดกำลังต้องการ

การเลี้ยงปลานิลในกระชัง

การเลี้ยงปลานิลในกระชังสิ่งสำคัญคือ การเลือกสถานที่ซึ่งจะต้องมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี เนื่องจากการเลี้ยงแบบพัฒนา (Intensive) เน้นการจัดการเลี้ยงโดยใช้อาหารเป็นหลัก คุณภาพน้ำจึงเป็นเรื่องสำคัญ คุณภาพน้ำจะต้องไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก การถ่ายเทน้ำหรือการไหลเวียนของน้ำจะต้องดี

กระชังที่ใช้เลี้ยงปลานิล มีรูปทรงแบบใดก็ได้ แต่ที่นิยมใช้โดยทั่วไป คือกระชังสี่เหลี่ยมเนื่องจากมีพื้นที่ผิวน้ำให้กระแสน้ำไหลผ่านมากกว่ากระชังรูปแบบอื่น ๆ มีขนาด 2x2x2.5 เมตร หรือ 4x2x2.5 เมตร การติดตั้งกระชังควรมีสวนไฝ่พื้นน้ำประมาณ 20 - 25 ซม. ขนาดตาอวนที่ใช้ทำกระชังจะต้องเหมาะสมกับขนาดปลาที่เลี้ยงเพื่อป้องกันไม่ให้ปลาหนีรอดไปได้ ขนาดตาอวนที่ใช้ไม่ควรเล็กกว่า 1.5 x 1.5 ซม. และกระชังควรมีฝาปิดซึ่งอาจทำจากเนื้ออวนชนิดเดียวกันที่ใช้ทำกระชังหรือวัสดุที่เหมาะสม ทั้งนี้เพื่อป้องกันปลาที่เลี้ยงกระโดดออกนอกกระชังรวมทั้งป้องกันไม่ให้นกมากินปลาที่เลี้ยง

อัตราการปล่อยขึ้นอยู่กับการจัดการและการวางแผนงานของผู้เลี้ยง เช่น จะเลี้ยงปลาขนาดใหญ่ก็ต้องปล่อยปลาลงเลี้ยงในอัตรา

ความหนาแน่นต่ำ ๆ หรือจะยืดเวลาเลี้ยงให้นานขึ้น ในทางตรงกันข้ามหากตลาดต้องการปลาขนาดเล็กผู้เลี้ยงสามารถปล่อยปลาในอัตราความหนาแน่นสูงหรือในระยะเวลาเลี้ยงให้สั้นลง โดยทั่วไปกระชังขนาด 2x2x2.5 เมตร จะปล่อยปลาอัตราความหนาแน่น 60 ตัว/ลบ.ม. หรือเท่ากับ 500 ตัว/กระชัง ลูกปลาน้ำจืดขนาด 60 กรัม ระยะเวลาการเลี้ยงประมาณ 60 วัน ก็จะได้ขนาดตลาด (ตัวละ 3 ซีด) ราคาประมาณกิโลกรัมละ 40 บาท

การให้อาหาร อาหารที่ใช้เป็นอาหารเม็ดสำหรับปลากินพืชที่มีระดับโปรตีนร้อยละ 25 - 30 ปลานิลเป็นปลาที่ไม่มีกระเพาะอาหาร จึงสามารถกินอาหารได้ทีละน้อยและมีการย่อยอาหารค่อนข้างช้า การให้อาหารครั้งละมาก ๆ จะทำให้สูญเสียอาหารและก่อให้เกิดสภาวะน้ำเสียได้ เพื่อให้ได้ประโยชน์จากอาหารเม็ดสูงสุดจึงควรให้อาหารแต่น้อยแต่ให้บ่อย ๆ โดยความถี่ที่เหมาะสมคือ ประมาณ 4 - 5 ครั้งต่อวัน หรืออย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง ช่วงเช้า และบ่าย สำหรับพันธุ์ปลานิล สามารถติดต่อซื้อพันธุ์ปลาได้ที่หน่วยงานกรมประมงหรือจากทางฟาร์มของเอกชนที่มีการส่งเสริมให้เลี้ยงแบบครบวงจร คือ ตั้งแต่หาพันธุ์ปลาให้ตลอดจนรับซื้อแบบครบวงจร

การเลี้ยงปลาในกระชังในปัจจุบัน มีการพัฒนาด้านการจัดการและรูปแบบการเลี้ยงให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมในปัจจุบันควบคู่กันไป กล่าวคือ ทะเลสาบสงขลา ณ วันนี้เริ่มเข้าสู่วิกฤติ คุณภาพน้ำเริ่มเสื่อมโทรมเนื่องจากได้รับผลกระทบทั้งจากธรรมชาติเองและจากกิจกรรมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เช่น การชะล้างหน้าดินลงสู่ทะเลสาบทำให้ดินเขิน การบลูมของแพลงก์ตอน หรือนำทิ้งจากแหล่งชุมชน น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม ล้วนส่งผลกระทบต่อโดยตรงต่อการเลี้ยงปลาในกระชังทั้งสิ้น เพราะฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นส่วนของภาคเอกชนหรือหน่วยงานจากราชการต้องช่วยกันศึกษาถึงปัญหาและความเป็นไปได้ในการที่จะฟื้นฟูทะเลสาบสงขลาให้มีความเสื่อมโทรมน้อยลงหรือให้มีความสมบูรณ์ขึ้นมาอีกครั้งรวมทั้งการเข้าไปส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือในการแก้ปัญหาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลาเพื่อที่จะพัฒนาด้านผลผลิตให้มีคุณภาพ อันนำไปสู่การเลี้ยงอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- สมปอง หิรัญวัฒน์ และภานุ เทวรัตน์เมธีกุล. 2537. การเลี้ยงปลาในกระชังในประเทศไทย. เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 157. สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด, กรมประมง 125 หน้า
- ภาสกร ภูมิพลกรัง และยงยุทธ ปรีดาลัยพระบุตร. 2542. การสำรวจพื้นที่การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและสภาวะคุณภาพน้ำในบริเวณทะเลสาบสงขลาและบริเวณใกล้เคียง โดยใช้ภาพถ่ายดาวเทียมและระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์. เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 1/2542. สถาบันวิจัยการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง, กรมประมง 53 หน้า
- เอกสารเผยแพร่. การเลี้ยงปลานิลในกระชัง. กองส่งเสริมการประมง, กรมประมง กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 24 หน้า

ภาพแสดงพื้นที่การเลี้ยงปลาในกระชังบริเวณทะเลสาบสงขลา

ภาพแสดงพื้นที่การเลี้ยงปลาในกระชังบริเวณทะเลสาบสงขลา
หมายเหตุ จุดสีเขียวคือพื้นที่การเลี้ยงปลาในกระชังบริเวณทะเลสาบสงขลา

HOME